

Limba și literatura română

Teme pentru timpul liber

clasa a V-a

UNITATEA I

CĂLĂTOR ÎN LUMEA BASMELOR

MOTTO-UL UNITĂȚII

• Citește reflecțiile de mai jos și selectează-o pe cea care îți place cel mai mult pentru motto-ul unității; transcrie-o în careu.

◆ *Dați-ne povești, zic copiii, dați-ne aripi, ajutați-ne, voi, care sunteți tari și mari, să zburăm în depărtări; clădiți-ne palate de azur, în grădini fermecate, arătați-ne cum se plimbă zânele sub razele lunii.* (Paul Hazard)

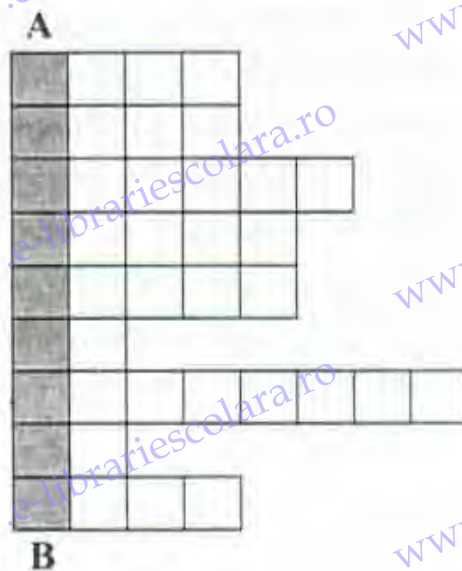
◆ *Viața fiecărui om este un basm scris cu degetele lui Dumnezeu.* (Hans Christian Andersen)

◆ *Basmul este oglindirea vieții în moduri fabuloase.* (G. Călinescu)

• În continuare, vom pleca de la rezolvarea unui rebus. La final, pe axa A-B, veți obține un cuvânt care vă va conduce la descoperirea numelui unui personaj celebru, care dă, în același timp, și numele basmului propus ca lectură.

Răspundeți la următoarele întrebări:

1. Sinonimul cuvântului *voce*.
2. Antonimul cuvântului *plâns*.
3. Figură de stil care exprimă însușiri deosebite ale obiectelor, prezentându-le într-o lumină nouă, aparte.
4. Sinonimul cuvântului *tipăt*.
5. Antonimul cuvântului *murdar*.
6. Pronume personal, persoana a II-a, singular.
7. Partea de vorbire care arată însușirea unor obiecte.
8. Adverb de negație.
9. Sinonimul cuvântului *folositor*.

• Bine ai venit în lumea basmului! Citește cu atenție întrebările și încearcă să dai răspunsuri care să te reprezinte:

◆ Care este basmul care te-a încântat cel mai mult?

◆ Poți să explici de ce ți-a plăcut acest basm?

◆ Care este personajul din basm pe care îl simți apropiat sufletului tău?

◆ Care este motivul pentru care dorești să te identifice/să semeni cu el?

INVITAȚIE LA LECTURĂ

GREUCEANU

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat și se numea împăratul Rosu. El era foarte mâhnit că, în zilele lui, niște zmei furaseră soarele și luna de pre cer.

Trămise deci oameni prin toate țările și răvașe prin orașe, ca să dea în știre tuturor că oricine se va găsi să scoată soarele și luna de la zmei, acela va lua pe fie-sa de nevastă și încă și jumătate din împărăția lui, iară cine va umbla și nu va izbândi nimic, acela să știe că i se va tăia capul.

Mulți voinici se potricăliseră¹ semetindu-se cu ușurință că va scoate la capăt o asemenea însărcinare; și când la treabă, hăț în sus, hăț în jos, da din colț în colț și nu știa de unde s-o înceapă și unde s-o sfârșească, vezi că nu toate muștele fac miere. Împăratul însă se ținu de cuvânt.

Pe vremea aceea, se afla un viteaz pre nume Greuceanu. Auzind și el de făgăduința împărătească, ce se gândi, ce se răzgândi, că numai își luă inima în dinți, încumetându-se pe ajutorul lui Dumnezeu și pe voinicia sa, și plecă și el la împăratul să se închine cu slujba. Pe drum se întâlni cu doi oameni pe care slujitorii împărătești îi ducea la împăratul ca să-i taie, pentru că fugiseră de la o bătălie ce o avuseseră împăratul acesta cu niște gadine. Și erau priști, bieții oameni, dară Greuceanu îi mângăie cu niște vorbe așa de dulci, încât le mai veni nițică inimă, că era și meșter la cuvânt Greuceanu nostru.

¹ A se potricăli – a se prăpădi.

El își puse nădejdea în întâmplarea aceasta și își zise: „Îmi voi încerca norocul. De voi izbăvi să înduplec pe împăratul și ierta pe acești oameni de la moarte, mă voi încumeta să mă însărcinez și eu cealaltă treabă; iară de nu sănătate bună! Mă voi duce de unde am venit. Asta să fie în norocul meu; niciodată nu strică cineva să facă o încercare.”

- Notează formula inițială specifică basmelor populare.
-

- Găsește, în text, cuvinte/ structuri care sugerează timpul și spațiul în care se desfășoară întâmplările din basmul *Greuceanu*.
-
-

- Unește cuvintele din text cu sinonimul corespunzător din dreapta:

răvaș	a se mândri
a (se) potricăli	animal sălbatic, jivină, dihanie
a se semeți	a se amăgi
gadină	scrisoare, bilet

- În text, găsim verbe la moduri și la timpuri diferite. Scrie asemenea verbe care exprimă următoarele acțiuni reale:

finalizate/ terminate: _____

posibile: _____

în plină desfășurare: _____

Și astfel, poftorindu-și unele ca acestea, aide, aide, ajunge la curtea împărătească.

Înfățișându-se la împăratul, atâtea îi povesti, așa cuvinte bune și dulci scoase și atâta meșteșug puse în vorbirea sa, încât și împăratul crezu că pe nedrept ar fi să omoare pe acei oameni; că mai de folos i-ar fi lui să aibă doi supuși mai mult, și că mai mare va fi vaza lui în lume de s-ar arăta milostiv către popor.

Nu mai putură oamenii de bucurie când auziră că Greuceanu a măglisit pe împăratul până într-atâta, încât l-a făcut să-i ierte. Mulțumiră lui Greuceanu din toată inima și îi făgăduiră că în toată viața lor se vor ruga lui Dumnezeu pentru dânsul ca să meargă din izbândă în izbândă, ceea ce și făcură.

¹ A măglisi – a linguși, a amăgi.

Îndată după plecarea Greuceanului, Faurul-pământului se apucă și făcu chipul lui Greuceanu numai și numai din fier, apoi porunci să arză cușnița ziua și noaptea și să țină chipul acesta fără curmare în foc.

- Povesteste, pe scurt, pregătirile pe care Greuceanu și fratele său le fac pentru drum.

• Cunoști un alt personaj de basm care dă o importanță deosebită pregătirii pentru drum? Cum se pregătește de drum înainte de a se arunca în marea aventură/provocare?

- Extrage, din text, două forme populare.

Iară Greuceanu și frate-său merseră cale lungă, și mai lungă, până ce li se făcu calea erici: aici se opriră, se așezară pe iarbă și făcură o gustărică din merindele ce mai aveau, și apoi se despărțiră, după ce se îmbrățișară, și plânseră ca niște copii.

Mai-nainte d-a se despărți, își împărțiră câte o basma și se înțeleseră zicând: „Atunci când basmalele vor fi rupte pe margini, să mai tragă nădejde unul de altul că se vor mai întâlni; iară când basmalele vor fi rupte în mijloc, să se știe că unul din ei este pierit”. Mai înfipse și un cuțit în pământ și ziseră: „Acela din noi, care s-ar întoarce mai întâi și va găsi cuțitul ruginit să nu mai aștepte pe celălalt, fiindcă aceasta însemnează că a murit”. Apoi Greuceanul apucă la dreapta și frate-său la stânga.

Fratele Greuceanului, umblând mai multă vreme în sec, se întoarse la locul de despărțire și, găsind cuțitul curat, se puse a-l aștepta acolo cu bucurie, că văzuse soarele și luna la locul lor pe cer.

Iară Greuceanul se duse, se duse pe o potecă care-l scoase tocmai la casele zmeilor, așezate unde-și înțarcase dracul copiii. Dacă ajunsese aici, Greuceanul se dete de trei ori preste cap și se făcu un porumbel. Vezi că el ascultase năzdrăvăniile ce-l învățase Faurul-pământului. Făcându-se porumbel, Greuceanul zbură și se puse pe un pom care era tocmai în fața caselor.

• Explozia stelară

Plecând de la cunoscuta metodă interactivă „Explozia stelară”, formulați mai multe întrebări pornind de la alte câteva, în vederea detalierii mai clare a elementelor narative care să vă ajute la alcătuirea corectă a rezumatului.

MODEL:

Cine este împăratul?

Cine furasera cerul și luna de pe cer?

Cine s-a angajat în fața împăratului să elibereze aștrii furati de zmei?

Cine îl sprijină pe Greuceanu în demersul său?

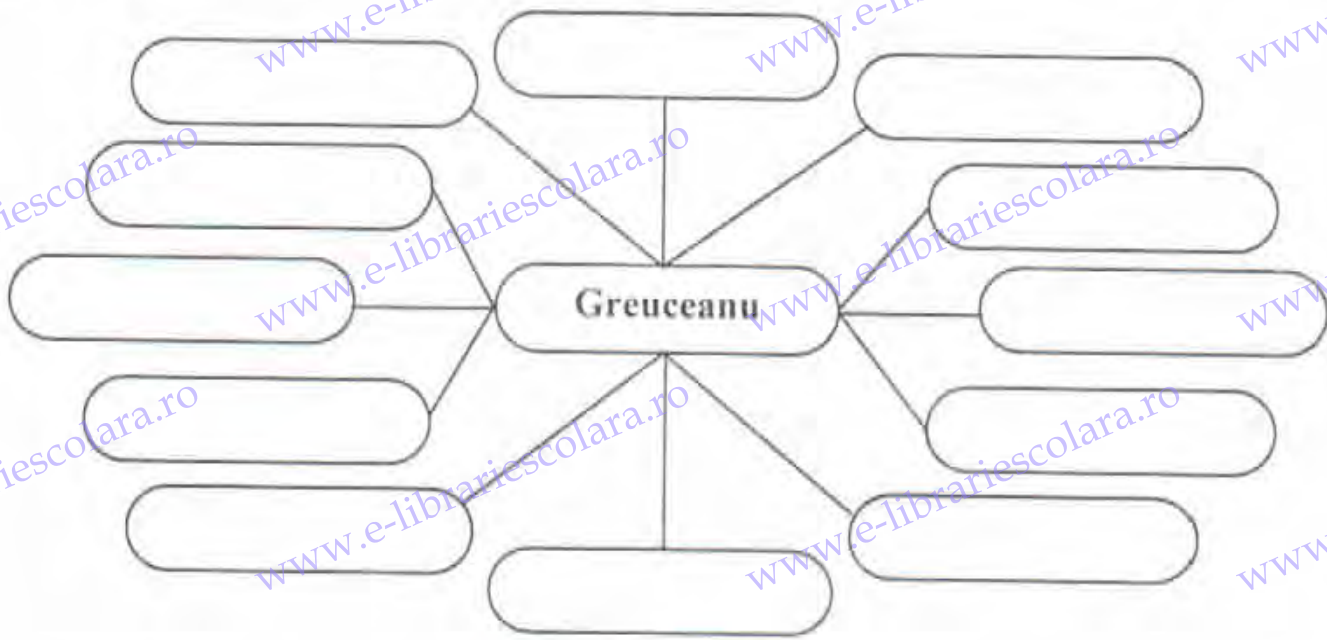

• Rezumatul

Pe baza răspunsurilor date la întrebările de mai sus, alcătuieste rezumatul basmului *Greuceanu*, în 10-12 rânduri.

• **Ciorchinele trăsăturilor**

Scrie cât mai multe trăsături/caracteristici ale protagonistului din basmul *Greuceanu*.

• Alege, dintre proverbele de mai jos, pe cele reprezentative pentru trăsăturile de caracter ale lui Greuceanu.

- ◆ Bine faci, bine găsești.
- ◆ După faptă și răsplată.
- ◆ Cine râde la urmă, râde mai bine.
- ◆ Prietenul la nevoie se cunoaște.
- ◆ Cu spatele nu poți îndrepta lumea.
- ◆ Copacul cu rădăcini adânci nu se teme de furtună.
- ◆ Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși.
- ◆ Minte domnește, mintea împărătește.

• Completează definiția basmului:

Basmul este opera literară în _____ sau în _____ în
 care se dezvoltă ideea conflictului dintre _____ și _____
 care se sfârșește, de obicei, cu victoria _____, prin intermediul
 unor întâmplări și personaje _____.
 Basmele sunt _____ și _____.

GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR

Joc gramatical: Descoperă-mă!

Completează spațiile libere cu răspunsuri corecte:

1. Partea de vorbire care denumește obiecte.

2. Sunetele sau grupul de sunete așezate la sfârșitul substantivelor pentru a indica numărul se numesc:

3. Cazul în care substantivele au funcția de subiect.

4. Cazul care exprimă o chemare și nu are funcție sintactică.

5. Partea de vorbire care însoțește un substantiv, arătând cazul.

6. Cazul în care substantivul este precedat de prepoziții.

7. Substantivele care au funcția sintactică de complement direct stau în cazul:

8. Substantivele în cazul dativ sunt precedate de articolul:

9. Substantivele în genitiv sunt precedate de articolul:

10. Când au funcția sintactică de complemente circumstanțiale, substantivele stau în cazul:

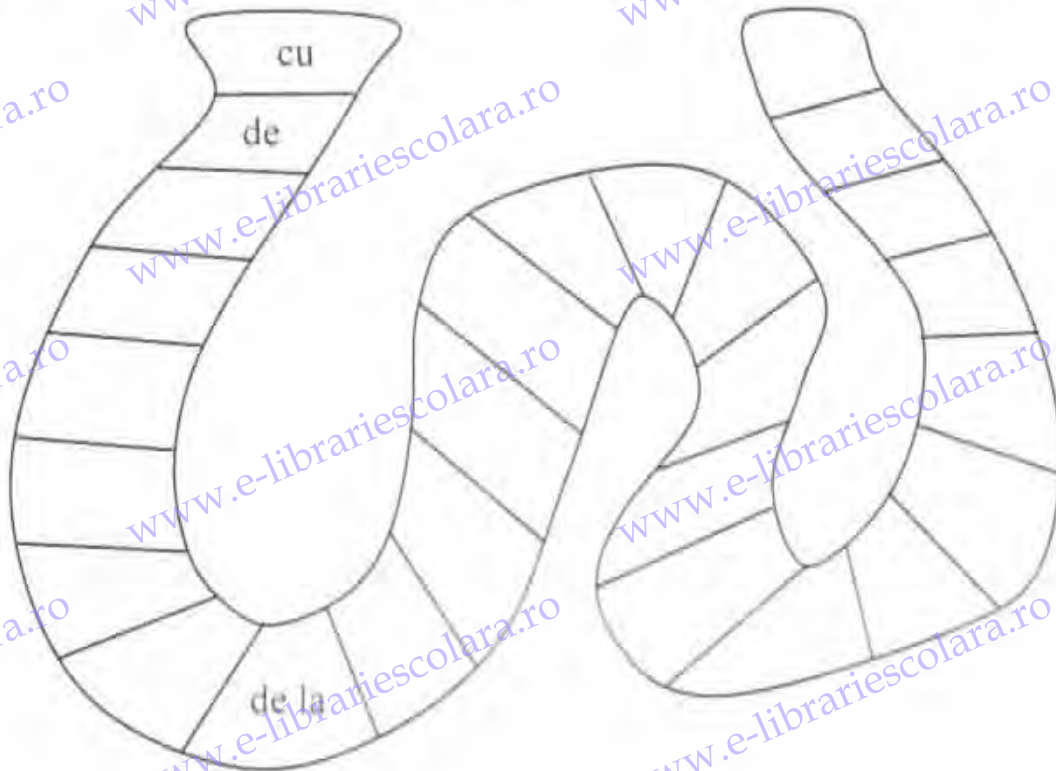
11. Articolul nehotărât se așază:

12. Cuvântul *lui* din enunțul *Cartea lui Cosmin* este:

• **Joc gramatical: Șirul prepozițiilor**

Serie în fiecare căsuță a șirului cât mai multe prepoziții simple și compuse cu care se construiește acuzativul. Dacă nu ți le amintești, apelează la manual.

Alege trei prepoziții simple și trei compuse și alcătuieste cu ele enunțuri adecvate.

• **Completează spațiile libere din textele de mai jos cu unul dintre substantivele proprii din coloana din stânga; articulează-le corect:**

Marius Colegilor mei, _____ și _____, li s-au întâmplat
Carmen lucruri drăguțe. La ora de franceză, domnul profesor i-a făcut semn
Maria _____ să treacă la tablă, precizând că-i va veni rândul
Dorina _____ Părinții _____ l-au reținut în oraș pentru
Vlad cumpărături.

• **Serie formele corecte de genitiv-dativ ale substantivelor:**

<i>hârtie</i> _____	<i>vulpe</i> _____	<i>mamă</i> _____
<i>poezie</i> _____	<i>afacere</i> _____	<i>iarnă</i> _____
<i>corupție</i> _____	<i>idee</i> _____	<i>femeie</i> _____

INVITAȚIE LA LECTURĂ

• Să vorbești de vacanță fără să amintești de poezia care o însoțește pretutindeni, ar fi un sacrilegiu (nechibzuință, păcat, nelegiuire). De aceea, îți propun să pășim pe tărâmul poeziei, „muzica sufletului” și odată cu ea în lumea copilăriei care, „întocmai ca aerul sau ca apa” este „pretutindeni, este fluviul cu cei mai mulți afluenți, minunea nicidecum secătuită (Mircea Sântimbreanu).

Copilăria mea (fragment)

de Magda Isanos

*Mi-i fraged sufletul până pe buze mi-i fraged,
Poate de iarba ce crește acum la noi;
cu bice de aur trec sub ferestre ploii –
stau singură și-mi aduc aminte de multe... [...].*

*Mi-i inima tristă. Mama mi-a scris e-au tăiat
pomii din fundul grădinii, leagămul putred;
Odată cu dansul, va fi căzut în furuțeni
copilăria mea – și o mănăncă furnicile...*

- Poezia *Copilăria mea* de Magda Isanos aparține genului liric, deoarece:
 - a) sentimentele, ideile, trăirile sunt exprimate în mod indirect;
 - b) modul de expunere este narațiunea, prin care eul liric își exprimă ideile și sentimentele de care este cuprins când evocă copilăria;
 - c) este prezent eul liric care-și exprimă sentimentele stările, trăirile în mod direct, prin intermediul mărcilor lexicogramaticale, al imaginilor artistice și al figurilor de stil și prin muzicalitatea limbajului (versuri/strofe cu rîm, rîmă și măsură).
- Menționează o figură de stil prezentă în versul:

Cu bice de aur trec sub ferestre ploii...

- Versul care sugerează atitudinea eului liric față de copilărie este:

• Versurile: *Mama mi-a scris e-au tăiat/ pomii din fundul grădini, leagănul putred;/ copilăria mea – și o mănâncă furnicile...* semnifică:

- Găsește, în text, două structuri/grupuri de cuvinte care sugerează însingurarea eului liric și tristețea generată de neputința de a mai fi copilul de altădată.

- Începutul versii coincide cu plecarea în vacanța mare, când, liberi, veți zburda după pofta inimii cu gândul și cu fapta.

Vacanța mare

de Maria Evoneta Goran

*Printre crengile de plop,
Cu nebiști de furnică,
Sia pîtit un negru clop
Și mai jos o mână mică
Și zâmbește
Ștrengărește
Unui capăt de năframă,
Unui brâu cu danteluță,
Toate-n minte-i se desframă
De l-o spune cu-i drăguță,*

*Printre genele de nor,
Soarele e în vacanță
Și strecoară un fior
Pe drumeagul cu speranță
Și zâmbește
Ștrengărește
Unor vise de feciori
Înălțute cât e plopul,
Iar perechea de bujori
Veșnic nu-și găsește locul,*

*Domolit și obosit,
Vântul doarme sub o punte,
Iar acolo e pîtit
Cu compresele pe frunte,*

GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR

• Amintește-ți!

Pentru fiecare definiție/descriere din coloana B, scrie cu majuscule o parte de propoziție în coloana A, căutând și câte trei exemple.

A. Partea de propoziție	B. Descrierea părții de propoziție
	♦ arată ce face, cine este, ce este și cum este subiectul; Exemple:
	♦ arată ce face subiectul; Exemple:
	♦ arată cine face acțiunea exprimată de PV și cui i se atribuie o caracteristică exprimată de PV; Exemple:
	♦ partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume sau numeral); Exemple:
	♦ determină un substantiv și este exprimat prin adjectiv; Exemple:
	♦ determină un substantiv și este exprimat prin substantiv; Exemple:
	♦ determină un substantiv și este exprimat prin pronume; Exemple:
	♦ partea secundară de propoziție care determină un verb; Exemple:
	♦ determină un verb și arată locul, timpul, modul desfășurării acțiunii; Exemple:
	♦ determină obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea verbului; Exemple:
	♦ arată obiectul asupra căruia se răsfrânge indirect acțiunea verbului; Exemple:

Cuprins

Cuvânt înainte	4
Unitatea I. CĂLĂTOR ÎN LUMEA BASMELOR	
MOTTO-UL UNITĂȚII	5
INVITAȚIE LA LECTURĂ	6
MOMENT ORTOGRAFIC	22
EXERCIIȚII, JOCURI FONETICE ȘI LEXICALE	23
GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR	24
EXERCIIȚII DE CREATIVITATE	26
COMUNICARE/REDACTARE DE TEXTE	27
PAGINA DE JURNAL	28
MICROANTOLOGIE DE TEXTE	29
EVALUARE	32
Unitatea II. INVITAȚIE ÎN LUMEA LEGENDELOR	
MOTTO-UL UNITĂȚII	33
INVITAȚIE LA LECTURĂ	34
MOMENT ORTOGRAFIC	39
EXERCIIȚII, JOCURI FONETICE ȘI LEXICALE	40
GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR	42
EXERCIIȚII DE CREATIVITATE	44
COMUNICARE/REDACTARE DE TEXTE	46
PAGINA DE JURNAL	47
MICROANTOLOGIE DE TEXTE	48
EVALUARE	54
Unitatea III. COPILUL ȘI COPILĂRIA	
MOTTO-UL UNITĂȚII	55
INVITAȚIE LA LECTURĂ	56
MOMENT ORTOGRAFIC	65
EXERCIIȚII, JOCURI FONETICE ȘI LEXICALE	66
GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR	67
EXERCIIȚII DE CREATIVITATE	68
COMUNICARE/REDACTARE DE TEXTE	70
PAGINA DE JURNAL	71
MICROANTOLOGIE DE TEXTE	72
EVALUARE	78

Unitatea IV. ÎN CASA BUNICILOR

MOTTO-UL UNITĂȚII.....	79
INVITAȚIE LA LECTURĂ.....	80
MOMENT ORTOGRAFIC.....	90
EXERCITII, JOCURI FONETICE ȘI LEXICALE.....	90
GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR.....	91
EXERCITII DE CREATIVITATE.....	92
COMUNICARE/REDACTARE DE TEXTE.....	93
PAGINA DE JURNAL.....	94
MICROANTOLOGIE DE TEXTE.....	95
EVALUARE.....	98

Unitatea V. OAMENI ȘI LOCURI

MOTTO-UL UNITĂȚII.....	99
INVITAȚIE LA LECTURĂ.....	100
MOMENT ORTOGRAFIC.....	112
EXERCITII, JOCURI FONETICE ȘI LEXICALE.....	112
GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR.....	114
EXERCITII DE CREATIVITATE.....	115
COMUNICARE/REDACTARE DE TEXTE.....	116
PAGINA DE JURNAL.....	117
EVALUARE.....	118

Unitatea VI. LECȚIA DE POEZIE

MOTTO-UL UNITĂȚII.....	119
INVITAȚIE LA LECTURĂ.....	120
MOMENT ORTOGRAFIC.....	133
EXERCITII, JOCURI FONETICE ȘI LEXICALE.....	134
GRAMATICĂ FĂRĂ PROFESOR.....	136
EXERCITII DE CREATIVITATE.....	138
COMUNICARE/REDACTARE DE TEXTE.....	140
PAGINA DE JURNAL.....	141
EVALUARE.....	142